

Korpalska, Walentyna Krystyna

"Zawody diagnosty laboratoryjnego i felczera w XIX i XX wieku", pod red. Bożeny Urbanek, Warszawa 2011 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 17/1, 257-260

2011

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zawody diagnosty laboratoryjnego i felczera w XIX i XX wieku, pod red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011, ss. 331 (rec. W.K. Korpalska)

Z wielkim uznaniem należy przywitać kolejne opracowanie dotyczące zawodów medycznych powstałe z inicjatywy i pod redakcją Bożeny Urbanek. Tom poświęcony zawodom diagnosty medycznego – laboratoryjnego i felczera podzielono na dwa moduły tematyczne.

Moduł pierwszy – zawód felczera, zawiera osiem artykułów.

Maria Tuross w artykule: *Rozwój pojęcia, obowiązków i wykształcenia felczera w świetle wojskowych i cywilnych aktów prawnych Królestwa Kongresowego* ukazuje drogę rozwoju tej grupy zawodowej w zaborze rosyjskim. Ustalenia autorki wsparte są o reprezentatywną bazę źródłową.

Kontynuacją tej tematyki jest artykuł Anny Marek: *Dziewiętnasto i dwudziestowieczne podręczniki dla felczerów*. Autorka prezentuje tu staranną analizę tych podręczników, wydanych na obszarze zaboru rosyjskiego. Stanowiły one istotną pomoc w przygotowaniu fachowego personelu.

Małgorzata Marcysiak omawia *Uprawnienia felczerów w Polsce okresu międzywojennego w świetle „Przeglądu Felczerskiego”*. Autorka charakteryzuje, na podstawie analizy aktów prawnych, warunki wykonywania zawodu felczera. Równocześnie ilustruje krytyczne stanowisko środowiska zawodowego felczerów, znajdujące swój wyraz na łamach „Przeglądu Felczerskiego”, oficjalnego organu związku zawodowego felczerów. Na uwagę zasługują wyważone wnioski autorki.

Agnieszka Bukowska, jako podstawę swojego opracowania: *Organizacje felczerów w Polsce w I połowie XX w.*, przyjęła także specjalistyczne czasopismo „Przegląd Felczerski”. Na tej podstawie w sposób kronikarski prezentuje wykaz związków felczerskich działających na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego oraz tematykę zjazdów Centralnego Związku Felczerów Rzeczypospolitej Polskiej. Nasuwa się pytanie: dlaczego w opracowaniu pominięto sytuację na ziemiach polskich byłego zaboru austriackiego i pruskiego?

Artykuł Andrzeja Felchnera: *Oficerowie sanitarni Wojska Polskiego (1921–1939)*, znakomicie udokumentowany źródłowo, wskazuje na pewien udział interesującej nas grupy zawodowej w odradzającym się Wojsku Polskim. Poziom wykształcenia oficerów sanitarnych autor przyrównuje do felczerskiego, lub niepełnego wyższego. Należy się jednak zgodzić z wnioskiem, że zajmowali oni istotne miejsce w wojskowej służbie zdrowia. Jest to jednak grupa zawodowa dotychczas mało znana, tym większa zasługa autora w przybliżeniu czytelnikowi jej losów.

Kolejne trzy opracowania przedstawiają sytuację felczerów w wymuszonej nowej rzeczywistości lat po II wojnie światowej.

S. Aneta Krawczyk swój artykuł: *Teresa Strzembosz – dwudziesto-wieczny felczer i społecznik*, poświęciła tej niezwykle szlachetnej postaci. Teresa Strzembosz legitymowała się dyplomem felczera i wykonywała ten zawód. Z pasją oddawała się jednak szerokiej działalności społecznej, co szczegółowo omawia Autorka artykułu.

Maria Lipińska dwa swoje opracowania poświęciła sytuacji felczerów w trudnych latach powojennych. W artykule: *Średnie szkolnictwo felczerskie w opinii tygodnika „Służba Zdrowia” w latach 1949–1961* na podstawie analizy aktów prawnych oraz artykułów z wymienionego czasopisma dokonała solidnej rekonstrukcji systemu kształcenia w dwuletnich szkołach felczerskich – „szkołach awansu społecznego”. W pierwszych latach powojennych, przy tworzeniu szkół felczerskich obiecywano ich absolwentom szereg praw i przywilejów. Obietnic tych nie dotrzymano. Píše o tym autorka w drugim artykule: *Niespełnione obietnice, czyli walka felczerów o przetrwanie w opinii prasy zawodowej 1949 – 1961*. Autorka wyjaśnia także przyczyny likwidacji szkół felczerskich, co w rezultacie skutkowało stopniową kasacją zawodu felczera. Oba opracowania są solidnie udokumentowane.

Moduł drugi – zawód diagnosty medycznego/laboratoryjnego zawiera trzynaście artykułów. W tej dziedzinie kształcenie wyodrębnionej grupy zawodowej rozpoczęło się w XX w. Jednakże dużo wcześniej wykrywaniem przyczyn choroby zajmowali się lekarze. Zwłaszcza od drugiej połowy XIX w. to właśnie lekarze, prowadząc badania naukowe, bądź na użytek własnej praktyki lekarskiej przeprowadzali skomplikowane badania związane z poznawaniem funkcji organizmu. Szczególną rolę odegrał tu rozwój anatomii patologicznej. Tym zagadnieniom jest poświęcona większość opracowań części drugiej.

Daniel Sabat, Michał Kukła i Małgorzata Stolarek są autorami artykułu: *Anatomia patologiczna w Wilnie w pierwszej połowie XIX w.*

Daniel Sabat i Wojciech Zajęcki przedstawili opracowanie: *Początki i rozwój anatomii patologicznej na Śląsku*. Oba artykuły są dobrze udokumentowane. Jednak w stosunku do artykułu dotyczącego Śląska mam jedno poważne zastrzeżenie. Zachwiane tu zostały proporcje pomiędzy tekstem właściwym, a przypisami. Te ostatnie zajmują czasem pół, a nawet całą stronę. Zaburza to w sposób istotny tok narracji. Należy rozważyć przeniesienie części przypisów do tekstu, bądź, jeśli to są wspomnienia, zawrzeć je jako aneks. To już jednak pozostawiam redaktorowi tomu.

Bożena Urbanek w bardzo dobrze udokumentowanym artykule *Podręczniki a wiedza z zakresu diagnostyki medycznej II połowy XIX wieku* przedstawia dokonania polskich lekarzy prezentowane przez nich w pracach dotyczących diagnostyki lekarskiej. W wyniku starannej analizy tych publikacji autorka wykazała, że w drugiej połowie XIX w. na ziemiach polskich wyodrębniła się diagnostyka laboratoryjna jako nowa dyscyplina medycyny.

Irmina Utrata w opracowaniu: *Lekarze diagności w „Polskiej bibliografii lekarskiej dziewiętnastego wieku (1801–1900)” Stanisława Konopki* dokonuje prezentacji wybranych postaci polskiej medycyny, szczególnie interesujących się diagnostyką medyczną. Nie rozumiem dlaczego w tytule pojawia się jako data graniczna rok 1900, skoro wielu z tych lekarzy tworzyło jeszcze po tej dacie? Autorka dokonując przeglądu Bibliografii Konopki sięga, i słusznie, także i do innych źródeł. W takim razie przedstawiając sylwetkę prof. Józefa Dietla nie sposób nie zajrzeć do Archiwum Historii Medycyny z 1978 r. (z. 2), poświęconemu w całości dokonaniom tego uczonego. Dlaczego pominięty został Alfred Biesiadecki, wybitny polski histopatolog? Przy omawianiu postaci Antoniego Kryszki nie sposób nie wspomnieć o jego podręczniku z zakresu diagnostyki (zob. artykuł B. Urbanek). Te uwagi nie deprecjonują jednak całości pracy autorki.

Hanna Celnik w artykule: *Wybitni diagności: Goldflam, Babiński, Flatau. Początki myśli klinicznej w neurologii* prezentuje sylwetki polskich twórców metodyki poznawania chorób w neurologii. Starannie przygotowany tekst, jednakże w tytule przywróciłabym uczonym ich imiona.

Kolejne prace związane są z odkryciem promieni Roentgena i ich znaczeniem w diagnostyce obrazowej, a potem także i w terapii. Wszystkie te opracowania należy zaakceptować bez zastrzeżeń. Są to artykuły:

Grzegorz Mart: *Ilustracje poglądowe chorób w „Przeglądzie Lekarskim” 1862–1921;*

Magdalena Paciorek: *Polskie pracownie i zakłady rentgenowskie dwudziestolecia międzywojennego w świetle ówczesnych doniesień prasowych;*

Anna Marek, Jarosław Kownacki: *Druki reklamowe sprzętu radiologicznego w okresie międzywojennym.*

Rozszerzeniem metod specjalistycznych w diagnostyce medycznej zajął się Marcin Leśniewski w artykule: *Cytologia rozmazów pochwo-owych w metodyce naukowo-badawczej i diagnostycznej polskiej medycyny prokreacyjnej w połowie XX w.* Praca jest wartościowa pod względem merytorycznym i bez zarzutu pod względem metodologicznym.

Bardzo cenne poznawczo są dwie powiązane za sobą prace Anity Magowskiej. W pierwszej: *Analityka medyczna jako element życia publicznego w Polsce w latach 1918–1939* autorka przeanalizowała akta Ministerstwa Opieki Społecznej i wskazała na polityczny kontekst rozwoju analityki medycznej w międzywojennej Polsce. Drugi artykuł: *Analityka bez przyszłości – problemy diagnostyki laboratoryjnej Polsce w latach 1945–1979* jest chronologicznie kontynuacją poprzedniego. Autorka wykazała, że w latach 1945–1979 dokonana się ewolucja polskiej analityki medycznej, która z mało znaczącego działu lecznictwa przekształciła się w ważny element systemu opieki zdrowotnej.

Na trudności w rozwoju diagnostyki laboratoryjnej w połowie XX w. zwraca też uwagę Monika Jura, w swoim krótkim artykule: *Diagnostyka laboratoryjna w Polsce w latach 70.80. XX w. (przegląd dokonań).*

Urszula Rudek w swoim artykule: *Diagnostyka Laboratoryjna – charakterystyka pisma od 1964r. do końca lat 80. XX w.* omówiła profil, założenia programowe, twórców i współpracowników pisma. Autorka wykazała, że to specjalistyczne pismo przyczyniało się w sposób istotny do rozwoju tej dziedziny medycyny.

Na zakończenie należy wyrazić uznanie wszystkim, którzy przyczynili się do powstania kolejnego już w serii *Zawody Medyczne na ziemiach polskich w IX i XX w.* tomu, szczególnie zaś Bożenie Urbanek za jej inicjatywę i konsekwentne realizowanie tego zamierzenia badawczego.